

Asia: VN/30248/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi vankeuslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset kommentit esityksestä

-

Yleiset kommentit esityksen tavoitteista

-

Toiminta vakavissa yhteiskunnallisissa häiriötilanteissa / vankiloiden toiminta

Rajoitustoimien negatiiviset pitkäaikaisvaikutukset vankien psyykkiseen hyvinvointiin myötävaikuttavat vankilaturvallisuuteen ja vankila-ajan kuntoutumismahdollisuuksiin, sekä kuntoutumisen ennusteeseen. HUS Psykiatria esittää, että hoitoon ohjaus ja kontakti erityisen haavoittuviin vankeihin (mm. psyykkisesti sairaat, alaikäiset) turvataan kaikissa tilanteissa, mukaan lukien vakavissa yhteiskunnallisissa häiriötilanteissa. HUS Psykiatria yhtyy THL:n lausumaan kantaan siitä, että rajoitusten ulkopuolelle rajattaisiin selväsanaisesti terveydenhuolto ja lääketieteellisesti välttämättömät siirrot vankilan poliklinikoille, vankisairaalan yksiköihin tai vankilan ulkopuoliseen hoitoon. HUS Psykiatria yhtyy myös THL:n esittämään kantaan siitä, että terveydenhuollon henkilöstön on päästävä säännöllisesti tapaamaan suljetuissakin osasto-olosuhteissa ja vakavissa yhteiskunnallisissa häiriötilanteissa.

Toiminta vakavissa yhteiskunnallisissa häiriötilanteissa / yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpano

-

Vankiloita koskeva sääntely, esim. vankilan alueen määrittely

-

Vankilan osastoja koskeva sääntely / tehostetun valvonnan osastot

HUS Psykiatria esittää, että tehostetun valvonnan osastoille sijoitettujen vankien somaattisen ja psyykkisen terveyden ja toimintakyvyn seurantaan kohdennetaan riittävät terveydenhuollon ja erityisesti pitkäkestoisen psykiatrisen avohoidon resurssit. Psykiatrisen hoidon jatkuvuuden turvaaminen vähentää vankilan sisäistä väkivaltariskiä sekä vankiin itseän että muihin vankeihin tai henkilökuntaan kohdistuen. Lisäksi HUS Psykiatria esittää, että vankien mahdollisuudet aktiiviseen kuntoutukseen arvioitaisiin säännöllisesti yhdessä terveydenhuollon toimijoiden kanssa (esim. psykiatrisen arviointi) erityisesti niillä vangeilla, joilla on psykiatrisen pitkäaikaishoidon ja seurannan tarvetta ja että arvioinnissa painotettaisiin myös yksilöllistä harkintaa kokonaisturvallisuuden rinnalla.

Vankilan osastoja koskeva sääntely / sopimusosastot

HUS Psykiatria toteaa, että on myönteistä edistää päihitteettömyyttä tukevaa kuntoutusta vankeusaikana. Jotta päihitteettömyyteen liittyvä vahvaan tieteelliseen tutkimusnäyttöön perustuva psykososiaalinen hoito tosiasiallisesti toteutuisi yhdenvertaisesti kaikille vangeille, HUS Psykiatria esittää, että on välttämätöntä lisätä päihitteiden käyttöön ja mielenterveyteen liittyvää koulutusta rikosseuraamusalalla ja tarkentaa minivaatimuksia sekä osaamisen osalta että kuntoutuksen toteuttamisessa ja tarkentaa eri toimijoiden järjestämisvastuita. Lisäksi päihdekuntoutukseen ja psykososiaalisiin hoitoihin on kohdennettava riittävät lisäresurssit, jotta sääntelyn tavoitteet voidaan tosiasiallisesti toimeenpanna ja vankien hoidon ja kuntoutuksen vaikuttavuus turvata. Tarjottavien hoitojen tulisi olla valtakunnallisesti kaikissa vankiloissa yhdenmukaiset ja tieteelliseen näyttöön perustuvat riippumatta esimerkiksi yksittäisen vankilan henkilöstö- tai resurssitilanteesta.

Lakia alemmat säädökset ja määräykset

-

Rikosseuraamuslaitoksen valvontatoimivaltuudet

-

Rahan ja muiden maksuvälineiden käyttö vankilassa

-

Vankilasta vapautuvan vangin kuljettaminen tahdosta riippumattomaan hoitoon

HUS Psykiatria esittää, että siirrot tulee koordinoita niin, ettei psykiatrisen sairaalahoito tai sen jatkuminen katkea vankipotilaan kannalta missään vaiheessa, ja tämä edellyttää virka-aputoiminnan selkeyttämistä ja sujuvoittamista.

Vangeille myönnettävät poistumisluvat

HUS Psykiatria esittää, että psyykkinen tila ja esimerkiksi itsemurhariski on huomioitava systemaattisesti poistumislupapäätöksissä, ja rikosseuraamusalan henkilöstöä tulee kouluttaa systemaattisesti ja yhdenmukaisesti kaikissa vankiloissa psykiatrisen hoidon tarpeen arvioinnin tunnistamisessa ja hoidon vaikutuksessa itseän tai muihin kohdistuvan väkivaltariskin osalta.

Hoitoon pääsystä ajankohdasta ilmoittaminen

HUS Psykiatria toteaa, että kokonaisuudessa erityistä huomiota tulee kiinnittää haavoittuvien vankipotilaiden tarpeisiin, eivätkä turvallisuuteen liittyvät kysymykset saa heikentää hoitoon pääsyä.

Sijoittaminen vankilan ulkopuoliseen laitokseen / aikuiset vangit

HUS Psykiatrian mukaan päihde- ja mielenterveysongelmista kärsivien vankipotilaiden vankilan ulkopuolisen laitossijoituksen säännöksiä on hyvä selkeyttää ja että yhteensovittaminen vankila- ja sosiaali- ja terveydenhuoltopalvelujen välillä pitäisi kirjata tarkemmin myös valvonnan, hoidon jatkuvuuden ja hoitovastuukysymysten osalta. HUS Psykiatria esittää, että on välttämätöntä lisätä erilaisten palvelutarpeiden tunnistamista ja ohjausta palveluiden piiriin kouluttamalla myös rikosseuraamusalan henkilökuntaa.

Sijoittaminen vankilan ulkopuoliseen laitokseen / alle 18-vuotiaat vangit

HUS Psykiatria toteaa, että alaikäisten sijoituksissa on korostettava lapsen etua ja yksilöllistä tarveharkintaa, jonka lisäksi lastensuojelutoimijoiden, psykiatrian ja vankilan johdon yhteistyötä on tuettava systemaattisesti. HUS Psykiatria yhtyy THL:n kantaan lastensuojelua koskevien osuuksien keskeneräisyydestä ja siitä, voidaanko suljettuun lastensuojelun laitospäätösuorituksen muodostaa yksikkö, joka toimii rangaistuksen täytäntöönpanossa sen sijaan, että alaikäisiä vankeja sijoitetaan lastensuojelulaitoksiin yleisesti. Lisäksi HUS Psykiatria toteaa, että lastensuojelulaitosten henkilökunnan osaaminen vaikeasti oireilevien lasten suhteen, joilla on usein psykiatrisia, tunnesäätelyn ja käyttäytymisensäätelyn ongelmia, on vaihtelevaa ja sen aiheuttamat ongelmat yhdenvertaisuuden, laadukkaan hoidon ja kuntoutuksen näkökulmasta korostuisivat epätoivottavasti ulkopuoliseen lastensuojelulaitokseen sijoitettujen rikoksista tuomittujen alaikäisten vankien kohdalla.

Muut mahdolliset huomiot esitysluonnoksesta

HUS Psykiatria toteaa, että jatkovalmistelussa on tärkeää varmistaa, että kaikki toimijat (rikosseuraamusalan, vankiterveydenhuollon, sidosryhmien henkilökunta) saavat riittävän koulutuksen ja tukea uudistusten käyttöönotossa; lisäksi vaikuttavuusarvioinnin tulee olla osa toimeenpanoa. HUS Psykiatria yhtyy THL:n näkemykseen siitä, että Vankiterveydenhuollossa ei ole nuorisopsykiatrista erikoisosaamista tai riittävää lastensuojelun tuntemusta, joka tulee huomioida lain valmistelutyössä ja toimeenpanossa. HUS Psykiatrian mukaan edellä mainitut asiat tulisi huomioida sekä resurssien kohdentamisessa Vankiterveydenhuoltoon, koulutuksen lisäämisessä Vankiterveydenhuoltoon ja Rikosseuraamuslaitokseen sekä yhteistyön tiivistämiseen hyvinvointialueiden palveluprosesseissa.

Bah Aissatou
HUS Psykiatria